

ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАГІСТРАНТІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Стаття розкриває особливості формування виконавської компетентності магістрантів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки на факультетах мистецтв педагогічних університетів. Визначено значення компетентнісного навчання для становлення майбутнього викладача мистецьких дисциплін. Розроблено структуру виконавської компетентності магістранта музичного мистецтва, що охоплює: наявність знань для здійснення успішної виконавської діяльності, розуміння значення цих знань для практичного їх використання, набір операційних умінь та творчий підхід до професійної діяльності.

Ключові слова: виконавська компетентність, магістранти музичного мистецтва, фахова підготовка, викладачі мистецьких дисциплін, компетентнісне навчання.

Процес реформування суспільного життя створив передумови для значних перетворень у науці та культурі, які відбуваються на тлі глобальної інтеграції у світовий простір, зростання ролі національної самосвідомості, суттєвого підвищення вимог до професійної підготовки фахівців, модернізації системи освіти. З цього приводу у Всесвітній декларації, прийнятій на Міжнародній конференції з вищої освіти вказується, що якість вищої освіти – це багатовимірне явище, яке охоплює «усі сторони діяльності вищого навчального закладу: навчальні та академічні програми, навчальну й дослідницьку роботу, професорсько-викладацький склад та студентів, навчально-матеріальну базу і ресурси» [1, 171].

Національна система освіти стоїть перед необхідністю не лише розроблення і втілення нової моделі педагогічного процесу, а й принципової зміни соціальної функції освіти. Кінцевою метою навчання повинна стати підготовка високоосвіченої, професійно спрямованої особистості, спроможної знайти своє місце в складних умовах життєвих реалій. Досягнення цієї мети потребує перегляду філософсько-ціннісних засад освіти, її істотної структурно-організаційної перебудови. У зв'язку з цим, доцільно зазначити, що все більшого значення набуває наукове управління освітою, яке полягає у вивченні, розумінні та регуляції інформаційних процесів. Від своєчасної організації, надходження, обробки, збереження та раціонального використання інформації у великій мірі залежить якість та ефективність управлінських рішень. З цієї позиції формування професійної компетентності магістрантів музичного мистецтва є однією з найважливіших завдань сьогодення.

З цієї позиції фахове спрямування формування професійної компетентності магістрантів музичного мистецтва включає: широку ерудицію в галузі художньої культури, педагогіки, психології, мистецтвознавства, естетики; володіння практичними вміннями й навичками (педагогічними, хормейстерськими, інструментально-виконавськими, вміннями словесної інтерпретації музичних образів, тощо); сформованість особистісних якостей та здібностей, необхідних для успішного здійснення функцій учителя музики – педагогічних (толерантність, комунікативність, організаторсько-конструктивні здібності, зосередженість, тактовність, витримка, здатність до емпатії, ідентифікації); – музично-фахових (музичні якості та здібності, зокрема мнемоністично-ейдетичні тощо).

Основою психолого-педагогічної компетентності вчителя є активне (дієве) знання закономірностей особистісного розвитку людини на різних вікових етапах. Психологічні аспекти компетентності виокремила Н.Кузьміна, а саме: диференційно-психологічний (знання про особливості засвоєння навчального матеріалу конкретними учнями у відповідності з індивідуальними та віковими характеристиками); соціально-психологічний (знання про особливості навчально-пізнавальної та комунікативної діяльності групи та конкретного учня в ній, про закономірності спілкування); аутопсихологічний (знання про досягнення та недоліки

власної діяльності, специфіки своєї особистості та її характерних якостей тощо) [2, 44]. На думку І.Зимньої компетентність – це сукупність новоутворень, знань, системи цінностей та відносин, що сприяють створенню ціннісно-сміслових, поведінкових, мотиваційних, емоційно-вольових, когнітивних результатів діяльності особистості.

Загалом, компетентність доцільно розглядати як сукупність знань та умінь, необхідних для ефективної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію. Отже, компетентність магістрантів музичного мистецтва – це складно структурована дефініція, яка становлять нормативно-регулятивне підґрунтя продуктивної професійної діяльності. З огляду на це, В.Сластьонін підкреслює, що структурні складові компетентності вчителя повинні співпадати із компонентами педагогічної діяльності, а єдність теоретичних і практичних педагогічних умінь повинні складати модель професійної компетентності вчителя. Педагогічні уміння він об'єднав у чотири групи: уміння «переводити» зміст об'єктивного педагогічного процесу в конкретні педагогічні завдання: вивчення особистості та колективу для визначення рівнів їх підготовленості до активного оволодіння новими знаннями, проектування на цій основі розвитку колективу та окремих учнів, виділення комплексу освітніх, виховних та розвиваючих завдань, їх конкретизація та визначення домінуючої задачі; уміння видобувати логічно завершену педагогічну систему: комплексне планування освітньо-виховних завдань; обґрунтований відбір змісту освітнього процесу; оптимальний вибір форм, методів та засобів його організації; уміння виділяти та встановлювати взаємозв'язки між компонентами та факторами педагогічного процесу, приводити їх в дію; створення необхідних умов (матеріальних, морально-психологічних, організаційних, гігієнічних тощо); активізація особистості учня, розвиток його діяльності, яка перетворює його з об'єкту в суб'єкт педагогічного процесу; організація та розвиток сумісної діяльності; забезпечення зв'язку школи з середовищем, регулювання зовнішніх не програмованих впливів; уміння враховувати та оцінювати результати педагогічної діяльності: самоаналіз та аналіз освітнього процесу та результатів діяльності вчителя; визначення нового комплексу домінуючих та другорядних педагогічних завдань [4, 136].

Професійно значимі особистісно-психологічні якості майбутнього викладача мистецьких дисциплін є системоутворюючим елементом компетентності, адже їх розвиток виступає важливою умовою формування та становлення його психолого-педагогічної компетентності. При цьому доцільно зазначити, що компетентним вважають такого вчителя, який володіє компетенцією, тобто колом повноважень будь-якої освіти, чи колом дій, питань, які підлягають вирішенню. З цієї позиції професійно-значимі особистісні якості магістранта виступають у ролі тих внутрішніх умов, «проходячи» через які зовнішні характеристики та вимоги діяльності перетворюються в педагогічну компетентність.

У психолого-педагогічних працях існує точка зору, згідно якої поняття «компетентність» включає знання, уміння, навички здійснення педагогічної діяльності (Н.Кузьміна, Л.Мітіна, Н.Тализіна, Р.Шакуров, В.Шепель, О.Щербаков та ін.). Так Л.Мітіна в структурі педагогічної компетентності вчителя виділяє дві підструктури: дієву (знання, вміння, навички та засоби втілення педагогічної діяльності) та комунікативну (знання, вміння, навички та засоби втілення педагогічного спілкування) як сукупність узагальнених принципів, котрі становлять нормативно-регулятивне підґрунтя професійної діяльності. В.Шепель у визначення компетентності включає знання, вміння, досвід, теоретико-прикладну підготовленість до використання набутих знань. Він вважає, що інші визначення компетентності не суперечать даному визначенню, проте не в повній мірі відображають його сутність.

Для структурування виконавської компетентності магістранта музичного мистецтва важливим є осмислення фахової компетентності педагога, що є одним з провідних спрямувань дослідницької діяльності вчених. З цього приводу В.Кричевський зауважив, що загальноприйнятого визначення компетентності у науковій літературі ще немає, але сталими є такі її ознаки: наявність знань для здійснення успішної діяльності, розуміння значення цих знань для практики, набір операційних умінь та творчий підхід до професійної діяльності. Загальна компетенція, на думку вченого є невідривною від поняття професійної

компетентності, що у сучасному розумінні розглядається у як оволодіння компетенцією; володіння знаннями, які дозволяють формувати судження, тощо.

Виконавська компетентність магістранта музичного мистецтва акумулює в собі застосування майбутніми викладачами мистецьких дисциплін технологічного арсеналу оперування набутими знаннями та навичками у процесі практичної діяльності, визначення доцільних методів, стилю виконавської діяльності, тощо. Виконавська компетентність магістранта музичного мистецтва включає: широту та стабільність інтересів майбутніх фахівців, їх компетенції, що мають відображення в оцінках, відношеннях, судженнях; рівні розвитку мислення, вольової сфери; адекватність самооцінки, здатність до відтворення індивідуального стилю мистецької виконавської діяльності; вміння встановлювати зворотній зв'язок з суб'єктами виконавського процесу шляхом діалогічного спілкування; вміння використовувати музичне мистецтво як засіб особистісно-професійного самовдосконалення та розвитку особистості учня; уміння аналізувати процес і результати власної музично-педагогічної діяльності, проектувати мету та завдання професійного самовдосконалення.

Доцільно зазначити, що компетентність як загальна здібність магістранта музичного мистецтва, яка заснована на досвіді та ціннісній орієнтації, акумулює володіння майбутніми викладачами мистецьких дисциплін необхідними знаннями в галузі мистецької освіти в щільній єдності з уміннями їх практичного відтворення у виконавській діяльності. Вона сприяє орієнтації особистості в музично-мистецькому просторі. Такий погляд дозволяє розглядати компетентність магістрантів музичного мистецтва як «системну, інтегровану якість, що передбачає здатність особистості до усвідомлення музики як явища суспільного життя, засвоєння основних її закономірностей, стилів і жанрів, до оволодіння засобами втілення художніх образів у виконавстві, до застосування музики в художньо-виховній роботі з школярами» [3, 19].

Компетентне володіння засобами музичного мистецтва потребує від магістрантів музичного мистецтва бути мудрим наставником для молоді, майстром, спроможним наблизити учня до глибокого та радісного сприймання найкращих творів музичного мистецтва. З цієї позиції компетентність не зводиться ні до знань, ані до навичок; бути компетентним, не означає бути вченим, чи освіченим. Крім цього необхідно володіти компетенціями, адже саме вони породжують вміння, які дозволяють фахівцю бути більш підготовленим до дії в специфічних ситуаціях. До загальних компетенцій відноситься здатність та готовність самостійно навчатися, розмірковувати, шукати, діяти, співпрацювати. Найчастіше компетентність магістрантів музичного мистецтва розуміється як обізнаність, відповідальність, здатність досягати поставленої мети. Компетенція є багатоаспектним і динамічним поняттям, адже змінюється суспільство, соціальні умови, виникає необхідність у зміні складових компетенції, тобто знань, умінь і соціального досвіду. Отже, компетенція містить здатність до планування навчально-виконавського процесу, регулювання та контролювання професійної діяльності, здатність знаходити нестандартні вирішення нагальних питань і самостійно набувати нові знання та вміння, прагнення до досягнення майстерності на акмеологічному рівні у виконавській діяльності.

Виконавська компетентність магістрантів музичного мистецтва ураховує також рівень розвитку інтелекту майбутніх викладачів мистецьких дисциплін – як складної цілеспрямованої системи, яка містить пам'ять і функціонує з урахуванням принципу зворотного зв'язку. У структурі формування виконавської компетентності магістрантів музичного мистецтва вона включає: ступінь сформованості знань в сфері музичної педагогіки і виконавського мистецтва; ступінь розвиненості умінь оперувати інтегрованими прийомами роботи у музично-педагогічній діяльності; ступінь сформованості прагнення до постійного розширення і удосконалення мистецької і педагогічної ерудиції.

Одним із основних показників сформованості виконавської компетентності майбутнього викладача мистецьких дисциплін є його вміння самостійно вирішувати педагогічно-виконавські завдання, сприяючи особистісному розвитку школярів. З цього

приводу доцільно зазначити, що глибина та різнобічність знань викладачів мистецьких дисциплін не завжди співпадає з продуктивністю їх діяльності. Досвідченість викладача мистецьких дисциплін, сама по собі, не призводить до структурних змін в педагогічній діяльності, яка характерна для високого рівня професійної майстерності. Особистість викладача мистецьких дисциплін, з цієї точки зору, доцільно розглядати у її внутрішній цілісності, де професійне та особисте «Я» тісно пов'язане з системою цінностей. Неможливо розглядати психолого-педагогічну та виконавську компетентність викладача мистецьких дисциплін поза розвитком його особистості. Детермінується це тим, що, по-перше, особистість засвоює необхідні знання, уміння, навички лише в особистісному контексті, а по-друге, що опанувати професійну майстерність можна лише на індивідуально-творчому рівні.

Саме тому важливими показниками виконавської компетентності магістрантів музичного мистецтва є: вияв системних знань щодо музично-педагогічної діяльності зі школярами, достатній рівень сформованості фахового тезаурусу; уміння аналізувати процес і результати власної музично-педагогічної та виконавської діяльності, вміння проектувати мету та завдання подальшого професійного самовдосконалення.

Концепція розвитку факультетів мистецтв педагогічних університетів, базуючись на активізації особистісного творчого потенціалу, несе в собі значне навантаження гуманізації освіти, оскільки метою й засобом досягнення всіх інноваційних перетворень у вищому навчальному закладі є найбільш повне розкриття творчих можливостей людини. Інновації технологічного порядку стосуються також впровадження різних форм комунікативних стратегій мистецької підготовки студентів, а саме: широкого застосування партнерського діалогу між викладачем і студентами, забезпечення толерантних навчальних стосунків між ними, використання конкретно-ситуаційних засобів навчання тощо.

Художньо-педагогічна освіта знаходиться на шляху створення ефективних інноваційних підходів до формування творчої особистості вчителя-майстра, які б дозволили подолати обмеження постійного фахового розвитку. Серед системних елементів, які характеризують готовність майбутнього викладача мистецьких дисциплін до досконалого виконання фахової виконавської діяльності, доцільно виокремити: ціннісне ставлення до виконання творів мистецтва; бачення змісту професії викладача мистецьких дисциплін як частини культури; оволодіння методами конструювання змісту навчальної діяльності; адекватна оцінка мистецьких та педагогічних явищ; творча самореалізація у виконавській діяльності.

У висновках доцільно зазначити, що на сучасному етапі соціокультурного розвитку для досягнення виконавської майстерності майбутньому викладачу мистецьких дисциплін необхідна професійна компетентність, як стрижень майстерності, що забезпечить ефективність продуктивної фахової діяльності. Розглядаючи виконавську компетентність з позиції акмеологічного вчення доцільно виокремити такі основні її види: спеціальна професійна компетентність, яка забезпечує володіння на високому рівні фаховою діяльністю та здатність проектувати свій подальший розвиток; суспільна компетентність, яка обумовлює володіння спільною (груповою) професійною діяльністю, доцільними формами спілкування, педагогічною взаємодією; особистісна компетентність, яка забезпечує оволодіння прийомами суб'єктного самовираження та саморозвитку, які протистоять професійній деформації особистості.

Література

1. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. / В.Кремін, С.Ніколаєнко, М. Степко та ін.; за ред. В.Кременя. – Тернопіль: Богдан, 2004. – 384 с.
2. Кузьмина Н.В. Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования / Нина Васильевна Кузьмина. – М.: ИЦПКПС, 2001. – 144 с.
3. Падалка Г.М. Музична педагогіка: курс лекцій з актуальних проблем викладання музичних дисциплін в системі педагогічної освіти / за ред. В.Г.Бутенка / Г.М. Падалка. – Херсон: ХДП, 1995. – 104 с.
4. Слостенін В.А. Целостный педагогический процесс как объект профессиональной деятельности учителя: учеб. пособ. / В.А.Слостенін, А.И. Мищенко. – М.: Прометей, 1997. – 200, [2] с.

References

1. Vyshcha osvita Ukrayiny i Bolons'kyy protses: navch. posib. / V. Kremin', S. Nikolayenko, M. Stepko ta in.; za red. V. Kremenya. – Ternopil': Bohdan, 2004. – 384 s.
2. Kuz'myna N.V. Akmeolohycheskaya teoryya povyshenyya kachestva podgotovky spetsyalystov obrazovanyya / Nyna Vasyl'evna Kuz'myna. – M.: ITsPKPS, 2001. – 144 s.
3. Padalka H.M. Muzychna pedahohika: kurs leksiy z aktual'nykh problem vykladannya muzychnykh dystsyplin v systemi pedahohichnoyi osvity / za red. V.H. Butenka / H.M. Padalka. – Kherson: KhDPI, 1995. – 104 s.
4. Slastonin V.A. Tselostnyy pedagogicheskiy protsess kak ob'yekt professional'noy deyatel'nosti uchitelya: ucheb. posob. / V.A. Slastonin, A.I. Mishchenko. – M.: Prometey, 1997. – 200, [2] s.

The article reveals the features of the formation of performing competence of masters of musical art in the process of professional training at the faculties of the arts of pedagogical universities. The importance of competence training for the future teacher of artistic disciplines has been determined. The structure of performing competence of a master of music in music has been developed, which includes: the availability of knowledge for performing successful performing activities, understanding the meaning of this knowledge for practical use, a set of operational skills and a creative approach to professional activity. The main ways of forming the performing competence of masters of musical art in the process of professional training are defined.

Keywords: *performing competence, masters of musical art, vocational training, teachers of art disciplines, competence training.*

УДК 373.015.31

Паньків Л. І.

МУЗИЧНИЙ ТЕАТР У ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті розглядається педагогічний потенціал музичного театру. Охарактеризовано музичний театр як вид мистецтва та визначено основні його жанри в процесі історичного розвитку. Подано ретроспекцію використання музичного театру в школах України. Музичний театр розглядається як засіб виховання підростаючого покоління. Окреслено виховні функції музичного театру та шляхи використання його педагогічного потенціалу в освітньому процесі.

Ключові слова: *музичний театр, жанри музичного театру, функції музичного театру, педагогічний потенціал музичного театру.*

Мистецтво – найдавніша й найважливіша форма естетичного освоєння й перетворення дійсності. Міркування щодо впливу мистецтва на формування особистості супроводжують всю історію людства. Ще стародавні мислителі (Конфуцій, Платон, Аристотель та ін.) наголошували на виключній ролі мистецтва у вихованні людини: її духу, інтелекту, емоцій, розвитку почуття громадянства, соціальної спільності. Сьогодні вже стало аксіомою, що мистецтво є найважливішим засобом залучення особистості до загальнолюдських духовних цінностей через власний досвід спілкування з художніми образами, їх емоційне переживання. Сучасні філософи і педагоги (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Бутенко, Г. Падалка, О. Щолокова, Б. Юсов та ін.) довели, що саме мистецтво має найбільший вплив на ставлення людини до всіх явищ буття і до самої себе.

Світ мистецтва великий і різноманітний. Музика і хореографія, поезія і література, живопис і графіка, архітектура і скульптура та інші його різновиди сформувалися окремими галузями з притаманними лише їм характерними рисами художніх образів та засобами відображення дійсності і впливу на свідомість людини: слово, звук, рух і пластика, колір та світлотіні тощо. Особливе місце серед різновидів мистецтва належить театру.